

CONSILIUL PENTRU PREVENIREA ȘI ELIMINAREA DISCRIMINĂRII ȘI ASIGURAREA EGALITĂȚII

СОВЕТ ПО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЮ И ЛИКВИДАЦИИ ДИСКРИМИНАЦИИ И ОБЕСПЕЧЕНИЮ РАВЕНСТВА
COUNCIL ON THE PREVENTION AND ELIMINATION OF DISCRIMINATION AND ENSURING EQUALITY

Adresa: Republica Moldova, Chișinău, MD-2004
bd. Ștefan cel Mare și Sfânt nr.180, bir.405
tel.: +373 (0) 22 21-28-17

Адрес: Республика Молдова, Кишинёв, MD-2004
бул. Штефан чел Маре, 180, каб. 405
тел.: +373 (0) 22 21-28-17

DECIZIE din 23 aprilie 2019 cauza nr. 33/19

Membrii Consiliului participanți la ședința de deliberare:

Ian FELDMAN – președinte
Svetlana DOLTU – membră
Andrei BRIGHIDIN – membru
Victorina LUCA – membră
Evghenii Alexandrovici GOLOȘCEAPOV – membru

au examinat, în ședință publică, susținerile scrise și verbale ale
petiționarilor: Familia XXXX, în interesele minorului
reclamatei: Nina Rusu, directoarea Școlii speciale nr. 12, mun. Chișinău
martorilor: L. M., Z. C., G. B., M. I., și
au deliberat, în ședință închisă, cu privire la următoarele.

I. Obiectul plângerii

Discriminare pe criteriu de tulburare comportamentală în acces la instituția de învățământ.

II. Admisibilitatea obiectului plângerii

Plângerea corespunde cerințelor art. 13 din Legea cu privire la asigurarea egalității nr. 121 din 25.05.2012 și nu ridică excepțiile de inadmisibilitate prevăzute de pct. 42 din Legea din cu privire la activitatea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității nr.298 din 21.12.2012.

III. Susținerile părților

Alegațiile petiționarilor

- 3.1 Petiționarii susțin că în data de 12.02.2019 s-au deplasat la instituția de învățământ pentru a duce copilul (clasa a II-a) la școală. Doamna profesoară a refuzat să primească copilul și a comunicat că îl va primi la ore doar cu permisiunea directoarei. Directoarea le-a comunicat că elevul a fost evaluat de către o comisie de specialiști care au concluzionat că copilul trebuie să fie însoțit la ore de un asistent personal. Directoarea le-a solicitat părinților să se adreseze la organele competente pentru a solicita copilului un asistent personal. Petiționarii s-au adresat către comisia respectivă pentru a obține explicații. Aceștia l-au comunicat că asistentul personal a fost propus doar cu titlu de recomandare în cazul în care părinții vor considera necesar, fără a se indica obligativitatea frecventării școlii însoțit de un asistent personal. Petiționarii notează că directoarea a refuzat să primească elevul la ore în perioada 12-13 februarie 2019, explicând că trebuie instituită o comisie din pedagogi și părinți pentru a determina cât timp copilul se va afla la ore și a refuzând categoric să accepte ca elevul să frecventeze grupa prelungită.

Susținerile reclamatei

- 3.2 Reclamata notează că Raportul Serviciului de Asistență Psihopedagogică (în continuare SAP) prin care a fost evaluat elevul i-a fost comunicat părintelui, la data de 08.02.2019, sub semnătură. La momentul semnării Raportului, tatăl nu a avut obiecții. Concluziile SAP prevăd: forma de incluziune parțială, continuarea instruirii în bază de Plan individualizat (în continuare PEI), oferirea serviciilor de asistență psihologică, psihopedagogică, pedagogică, logopedică și asistent personal. Din lista recomandărilor SAP instituția de învățământ nu poate asigura elevul cu sprijinul unui asistent personal, deoarece așa unitate nu este prevăzută în statele de personal. Reclamata notează că, a doua zi, mama s-a prezentat în instituția de învățământ, exprimându-și dezacordul cu recomandările specialiștilor SAP, invocând că ambii părinți lucrează și nu va avea cine să-l însoțească.
- 3.3 Reclamata informează că, în anul precedent de studii 2017-2018, la solicitările membrilor Comisiei Multidisciplinare Intrașcolare (în continuare CMI) familia a acceptat același program, iar elevul era însoțit la ore de către tată. Tata îl însoțea la ore, în cantina școlii, la necesitate se retrăgea în sala de recuperare unde lua o pauză, evita astfel contactul cu colegii atunci când elevul obosea și prezenta o stare de nervozitate.
- 3.4 Referitor la incidentul din 12.02.2019, directoarea notează că tatăl elevului a venit la instituție însoțit de bunica acestuia, care avea un comportament agresiv, astfel un dialog constructiv nu a fost posibil de construit. Reclamata susține că părintele și bunica au coborât în sala de clasă unde au insultat diriginta și au luat copilul acasă. În perioada 12-13 februarie copilul a lipsit de la ore în baza cererii depuse de tata, invocându-se motive familiale.
- 3.5 Cât privește situația elevului, directoarea informează că acesta nu rezistă pe parcursul întregii zile, se poate ridica din bancă și lovi elevii fără nici un motiv, la fel devine agresiv și cu profesoara. Practic după a 2-a sau a 3-a lecție refuză să realizeze sarcinile propuse chiar și sub supraveghere și cu ajutorul unui terț. Acesta se ridică din bancă, împinge, îmbrânțește, răstoarnă se ridică și scrie mângăleli pe tablă sau în caiet, este incontrollabil, manifestă impulsivitate, agresivitate, intoleranță etc. Aparat auditiv nu poartă.
- 3.6 În timpul orelor grupei cu regim prelungit, după 5 ore de lucru elevul este surmenat: iese din clasă fără permisiune, practic fuge, merge la baie, deschide robinetul cu apă fierbinte, aleargă în altă aripă a școlii fără motiv, se ridică din bancă în timpul pregătirii orelor pentru acasă, la plimbare se urcă în copac etc. Administrația școlii nu-și poate permite ca reieșind din interesele unui copil să pună în pericol viața și sănătatea altor copii, toți au drepturi egale la educație, iar familia la rândul său are obligații față de copil pe care urmează să le îndeplinească. Prezența la ore s-a solicitat la toți părinții celor 6 copii care își fac studiile în clasă cu acest elev. Nici mama și nici tata nu doresc să participe sub nici o formă la integrarea copilului, iar toate încercările administrației instituției și ale echipei PEI sunt primite drept o ofensă. În școală se respectă principiul confidențialității respectiv, nu a fost implicat nici un părinte sau grup de părinți în stabilirea programului de instruire al elevului. Probleme personale se soluționează doar în cadrul convorbirilor individuale.

Susținerile martorului L. M.

- 3.7 Martora a comunicat că activează în calitate de profesoară la Școala specială nr. 12 și în lunile septembrie-noiembrie a activat în calitate de profesoara la clasa a 2 unde își face studiile copilul petiționarilor. Martora declară că acest elev este un pic mai deosebit,

deoarece el lucrează doar când este cineva lângă dânsul, dacă se îndepărtează, el imediat își găsește altă ocupație. Ocupația principală este să rupă cu dinții pixul, rigla sau altceva ce găsește. Martora comunică că elevul trebuie în permanență asistat, deoarece doar așa acesta are rezultate și progrese, neasistat nu vrea să facă nimic. În clasă sunt 6 copii, 4 copii sunt mai avansați, 2 copii sunt mai slabi (acest elev și altul care este asistat de un asistent personal).

Susținerile martorului Z. C.

- 3.8 Martora a comunicat că activează în calitate de ZZZZ în Școala specială nr. 12. Martora a declarat că tot ce se face în școală este spre binele elevilor, subliniind că atât școala, cât și părinții trebuie să intervină. Martora informează că lucrează cu acest elev cel puțin de 2 ori pe săptămână, după necesitate mai des. De obicei îl i-a după lecția a 3 sau a 4 când acesta se obosește. Martora declară că au fost situații când a fost solicitată intervenția acesteia neplanificată, ținând cont de comportamentul copilului. Martora a notat că a asistat la unele ore în clasa unde învață elevul și a observat că acesta nu asimilează bine materialul și a decis să lucreze suplimentar cu dânsul.

Susținerile martorului G. B.

- 3.9 Martora a comunicat că este mama unui copil din clasa în care învață acest elev și concomitent asistentul personal al copilului său. Martora a menționat că copilul acesteia frecventează orele o jumătate de zi pentru că mai multe ore el nu rezistă, se epuizează și a decis să acționeze în interesele copilului. Astfel, copilul ei frecventează școala de la orele 8.30 până la ora 13.00. De regulă nu îl asistă la ore, dar atunci când este necesar îl asistă. Anul de studii 2018-2019 nu a existat necesitatea de a-și asista copilul la ore, deoarece copilul este liniștit, dar anul trecut a asistat la ore împreună cu tatăl acestui elev.

Susținerile martorului M. I.

- 3.10 Martora a comunicat că este mama a 3 copii care învață cu acest elev într-o clasă. Martora a comunicat că a fost de mai multe ori la ore și a văzut că în timpul lecțiilor, aproximativ la lecții a patra, elevul începe să rupă stilouri, rigle. Profesorii când el este agitat îl liniștesc și ceilalți copii stau fără exerciții. Profesoara nu a solicitat ajutor de la alte cadre didactice. Toți copii au dreptul la studii, toți copii sunt egali, dar acest elev îi încurcă pe ceilalți copii și nu face față lecțiilor. Martora notează că fiica sa a fost agresată de către acest elev, astfel aceasta s-a adresat către directoare și părinți pentru a lua măsuri însă fără rezultat.

IV. Dreptul național și internațional relevant

- 4.1 **Constituția Republicii Moldova la art. 16 alin. (2)** prevede că toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială; **art. 35 alin. (1)** dreptul la învățătură este asigurat prin învățământul general obligatoriu, prin învățământul liceal și prin cel profesional, prin învățământul superior, precum și prin alte forme de instruire și de perfecționare.
- 4.2 **Legea cu privire la asigurarea egalității nr. 121/2012 la art. 1 alin. (1)** stabilește că scopul prezentei legi este prevenirea și combaterea discriminării, precum și asigurarea egalității tuturor persoanelor aflate pe teritoriul Republicii Moldova în sferile politică, economică, socială, culturală și alte sfere ale vieții, fără deosebire de rasă, culoare, naționalitate, origine etnică, limbă, religie sau convingeri, sex, vârstă, dizabilitate, opinie, apartenență politică sau orice alt criteriu similar; **art. 2** oferă definiția discriminării ca fiind

orice deosebire, excludere, restricție ori preferință în drepturi și libertăți a persoanei sau a unui grup de persoane, precum și susținerea comportamentului discriminatoriu bazat pe criteriile reale, stipulate de prezenta lege sau pe criterii presupuse; **art. 3** stabilește că subiecți în domeniul discriminării sunt persoanele fizice și juridice din domeniul public și privat; **art. 6** orice formă de discriminare este interzisă. Promovarea unei politici sau efectuarea unor acțiuni sau inacțiuni care încalcă egalitatea în drepturi a persoanelor trebuie să fie înlăturată de autoritățile publice competente și sancționată conform legislației; **art. 9 alin. (1)** Instituțiile de învățământ asigură respectarea principiului nediscriminării: **lit. a)** prin oferirea accesului la instituțiile de învățământ de orice tip și nivel.

- 4.3 **Codul Educației nr. 152/2004 la art. 3** reglementează noțiunile următoare: cadru didactic de sprijin – specialist calificat în domeniul pedagogiei, psihopedagogiei și psihopedagogiei speciale, care acordă asistență psihopedagogică copiilor cu cerințe educaționale speciale; cerințe educaționale speciale – necesități educaționale ale copilului/elevului/ studentului, care implică o școlarizare adaptată particularităților individuale sau caracteristice unei dizabilități ori tulburări de învățare, precum și o intervenție specifică prin acțiuni de reabilitare sau recuperare corespunzătoare; curriculum adaptat – curriculum la o disciplină școlară, în care se realizează corelarea cu potențialul copilului sau elevului cu cerințe educaționale speciale, finalitățile educaționale rămânând neschimbate; educație incluzivă – proces educațional care răspunde diversității copiilor și cerințelor individuale de dezvoltare și oferă oportunități și șanse egale de a beneficia de drepturile fundamentale ale omului la dezvoltare și educație de calitate în medii comune de învățare; plan educațional individualizat – instrument de organizare și realizare coordonată a procesului educațional pentru beneficiarii cu cerințe educaționale speciale; **art. 5** educația are ca misiune: **lit. d)** promovarea dialogului intercultural, a spiritului de toleranță, a nediscriminării și incluziunii sociale; **art. 7** educația se întemeiază pe următoarele principii fundamentale: **lit. h)** principiul asigurării egalității; **art. 135 alin. (1)** personalul didactic, științifico-didactic, științific și de conducere are următoarele obligații: **lit. c)** să respecte drepturile copiilor, elevilor și studenților; **lit. e)** să promoveze valorile morale de dreptate, echitate, umanism, patriotism și alte valori; **lit. i)** să nu admită tratamente și pedepse degradante, discriminarea sub orice formă și aplicarea niciunei forme de violență fizică sau psihică; **alin. (5)** nerespectarea prevederilor alin. (1)–(4) constituie abatere disciplinară și se sancționează conform legislației în vigoare; **art. 32** Învățământul pentru copiii și elevii cu cerințe educaționale speciale este parte integrantă a sistemului de învățământ și are drept scop educarea, reabilitarea și/sau recuperarea și incluziunea educațională, socială și profesională a persoanelor cu dificultăți de învățare, de comunicare și interacțiune, cu deficiențe senzoriale și fizice, emoționale și comportamentale, sociale. **art. 33 alin. (1)** învățământul pentru copiii și elevii cu cerințe educaționale speciale este gratuit, se organizează în instituțiile de învățământ general, inclusiv în instituțiile de învățământ special, sau prin învățământ la domiciliu; **alin. (2)** Statul asigură integrarea în sistemul de învățământ a copiilor și elevilor cu cerințe educaționale speciale prin: **lit. a)** înscrierea copilului sau elevului cu cerințe educaționale speciale în grupa sau clasa corespunzătoare din instituția de învățământ special; **alin. (3)** Statul asigură incluziunea copiilor și elevilor cu cerințe educaționale speciale prin abordarea individualizată, determinarea formei de incluziune, examinarea și/sau reexaminarea complexă a copilului sau elevului cu cerințe educaționale speciale, realizate în baza unei metodologii aprobate de Ministerul Educației de către structuri abilitate, constituite la nivel central și local, care funcționează în modul stabilit de Guvern; **alin. (4)** determinarea formei de incluziune, evaluarea și/sau reevaluarea periodică a gradului de dezvoltare a copiilor și

elevilor cu cerințe educaționale speciale se efectuează în prezența părinților sau a altor reprezentanți legali, la solicitarea acestora; **alin. (5)** Instituțiile de învățământ general în care sunt înscriși copiii sau elevii cu cerințe educaționale speciale și instituțiile de învățământ special colaborează cu instituțiile de protecție socială, alte organizații publice sau private, persoane fizice sau juridice din țară și din străinătate și beneficiază, în condițiile legii, de sprijin în organizarea învățării; **alin. (7)** în instituțiile de învățământ general activează cadre didactice de sprijin abilitate pentru incluziunea copiilor și elevilor cu cerințe educaționale speciale; **art. 53 alin. (3)** în învățământul general, funcțiile didactice sunt: **lit. a)** în educația timpurie – educator, cadru didactic de sprijin, conducător muzical, logoped, psiholog, psihopedagog, metodist; **lit. b)** în învățământul primar – învățător, profesor, cadru didactic de sprijin, asistent didactic, logoped, psiholog, psihopedagog, conducător de cerc; **lit. c)** în învățământul gimnazial și liceal – profesor, psiholog, psihopedagog, pedagog social, cadru didactic de sprijin, conducător de cerc; **lit. d)** în învățământul special – educator, învățător, profesor, psiholog, logoped, maistru-instructor, instructor, maistru, psihopedagog, conducător de cerc, metodist.

4.4 Legea privind incluziunea sociala a persoanelor cu dizabilități nr. 60/2012 la art. 8 alin. (6) menționează că discriminarea persoanelor cu dizabilități constă în orice deosebire, excludere, marginalizare, limitare sau preferință, precum și în refuzul de creare a condițiilor favorabile și de adaptare rezonabilă, care conduc la imposibilitatea sau complicarea recunoașterii, îndeplinirii sau folosirii drepturilor civile, politice, economice, sociale sau culturale, este interzisă și se pedepsește conform legislației în vigoare; **alin. (12)** statul întreprinde măsuri pentru a se asigura că toate categoriile de persoane cu dizabilități, inclusiv femeile și fetele cu dizabilități, nu sunt supuse discriminărilor multiple și beneficiază de toate drepturile și libertățile fundamentale ale omului. **art. 27 alin.(1)** persoanele cu dizabilități au acces liber la sistemul educațional de toate nivelele în condiții de egalitate cu ceilalți cetățeni; **alin. (2)** dreptul la educație nu poate fi îngădit pe motivul dificultăților de învățare sau al altor dificultăți cauzate de anumite dizabilități; **alin. (4)** Statul, prin intermediul Ministerului Educației și altor autorități publice centrale și locale competente, asigură accesul persoanelor cu dizabilități la educația preșcolară, școlară și extrașcolară pentru a obține studii medii generale, studii medii de specialitate și studii superioare adaptate necesităților individuale, în conformitate cu programul individual de reabilitare și incluziune socială; **alin. (6)** autoritățile publice responsabile și instituțiile de învățământ asigură: **lit. a)** adaptarea rezonabilă a condițiilor de învățare la nevoile individuale ale persoanelor cu dizabilități; **lit.e)** condiții pentru dezvoltarea și promovarea unui sistem de învățământ incluziv.

4.5 Regulamentul-tip al instituției de învățământ special, aprobat prin Ordinul Ministrului Educației Culturii și Cercetării nr. 187 din 29.07.2017 la pct. 6 stabilește că misiunea instituției de învățământ constă în educarea, reabilitarea, recuperarea, adaptarea și integrarea școlară și socială a elevilor cu deficiențe senzoriale sau cu dificultăți severe de învățare; **pct. 7 lit. a)** stipulează că în vederea realizării misiunii, instituția de învățământ exercită funcția de asigurare a unei educații de calitate în raport cu cerințele educaționale speciale ale fiecărui elev; **pct. 31 lit. e)** profesorii/învățătorii le revine responsabilitatea de a organiza activități suplimentare (meditații) cu elevii care însușesc mai slab materia de studiu (lucrul individual, consultații etc.) în afara orelor de curs; **pct. 32 lit. a) și lit. e)** educatorii au atribuția de a studia particularitățile individuale ale elevului și de a organiza cu elevii activități individuale suplimentare coordonate cu cadrele didactice; **pct. 34 lit. a) și lit. b)** psihologul asigură facilitarea procesului de adaptare a elevilor la condițiile instituției și contribuie la prevenirea devierilor de comportament și la restabilirea echilibrului psihic al elevilor; **pct. 27** directorul instituției

de învățământ (a) poartă răspundere de buna organizare și desfășurare a activității de dezvoltare, educare, instruire a copiilor pe perioada aflării în instituție, (i) este responsabil de asigurarea calității procesului educațional, (j) asigură instituția cu personal calificat și creează condiții de dezvoltare profesională a personalului.

- 4.6 **Regulamentul-cadru privind organizarea și funcționarea Centrului Republican de Asistență Psihopedagogică și a Serviciului raional/municipal de asistență psihopedagogică aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 732/2013 în pct. 8** prevede că Misiunea Serviciului constă în asigurarea dreptului la educație de calitate tuturor copiilor la nivel de raion/municipiu; **pct. 11** stabilește la **lit. a)** că serviciul realizează evaluarea complexă pentru incluziunea educațională, orientare profesională; **lit. c)** realizează reevaluarea copiilor cu cerințele educaționale speciale cel puțin o dată pe an; **lit. d)** emite recomandări privind formele de incluziune (totală, parțială, ocazională) a copilului în activitățile educaționale la nivel de clasă/grupă, instituție de învățământ și organizarea instruirii individuale a copiilor la domiciliu; **pct. 27** evaluarea complexă se realizează de Serviciu în baza solicitării instituției de învățământ, printr-un demers scris, cu anexarea evaluării primare/inițiale efectuate de către comisia multidisciplinară din instituție; **pct. 29** serviciul realizează evaluarea complexă a copiilor care include: **lit. a)** stabilirea particularităților individuale ale copilului: emoțional, motor, cognitiv, verbal, social etc., identificarea punctelor forte și a necesităților speciale de dezvoltare a copilului; **lit. b)** determinarea formelor de incluziune (totală, parțială, ocazională) a copilului în activitățile educaționale la nivel de clasă și instituție; cu stabilirea formelor de adaptări: de mediu, de asistență psihopedagogică și de evaluare; **lit. d)** stabilirea cerințelor educaționale speciale, a măsurilor de intervenție și serviciilor de suport pentru incluziunea educațională; **pct. 30** evaluarea psihopedagogică complexă este realizată de către psiholog, psihopedagog, logoped, kinetoterapeut din cadrul Serviciului în instituția de învățământ preșcolar, primar, secundar general și/sau la domiciliul copilului cu participarea membrilor comisiei multidisciplinare din instituția de învățământ. În cazuri specifice (atunci când evaluarea nu poate fi realizată în condițiile enumerate mai sus), aceasta se va realiza în spații special amenajate. Participarea părinților/reprezentanților legali la evaluarea copilului este obligator; **pct. 31** în urma evaluării, Serviciul elaborează un raport de evaluare care conține rezumatul fiecărui tip de evaluare, cu formularea concluziilor și recomandărilor corespunzătoare, precum și concluzia generală de stabilire/nestabilire a cerințelor educaționale speciale, a măsurilor de intervenție și a serviciilor de suport pentru incluziunea educațională; **pct. 32** prevede că rezultatele evaluării complexe se pun la dispoziția instituției de învățământ în care este înscris copilul și stau la baza elaborării măsurilor de intervenție privind incluziunea educațională a copilului, a planurilor educaționale individuale și/sau de asistență. Acestea vor servi drept recomandări pentru părinți, cadre didactice și cadrele didactice de sprijin, alți specialiști care asistă copilul în procesul de incluziune educațională, inclusiv pentru Comisia pentru protecția copilului aflat în dificultate.
- 4.7 **Regulamentul-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social „Asistență personală” și a Standardelor minime de calitate adoptat prin Hotărârea nr. 314 din 23.05.2012 la pct. 1** prevede că Regulamentul-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social „Asistență personală” (în continuare – Regulament) stabilește modul de organizare și funcționare a Serviciului social „Asistență personală” pentru persoanele cu dizabilități severe; **pct. 4** beneficiari ai Serviciului – persoane cu dizabilități severe, inclusiv copii cu dizabilități severe, care îndeplinesc condițiile de eligibilitate stabilite în Instrucțiunea anexată la prezentul Regulament; **pct. 5** Scopul Serviciului este de a oferi asistență și îngrijire copiilor și adulților cu dizabilități severe, în vederea favorizării independenței și integrării lor în societate (în domeniile: protecție

socială, muncă, asistență medicală, instructiv-educativ, informațional, acces la infrastructură etc.); **pct. 6** Obiectivele Serviciului sunt: **subpct. 1)** oferirea unor servicii de asistență și îngrijire flexibile, centrate pe persoană, care să îmbunătățească calitatea vieții și independența persoanelor cu dizabilități severe; **pct. 26** Eligibilitatea persoanei cu dizabilități severe pentru Serviciu este determinată de prestatorul de serviciu în baza recomandării instituției responsabile de determinarea dizabilității, precum și a evaluării efectuate de echipa multidisciplinară de specialiști, conform Instrucțiunii anexate la prezentul Regulament.

- 4.8 **Convenția Internațională cu privire la drepturile copilului** prevede Statele părți recunosc că pentru copiii cu dizabilități fizice și intelectuale trebuie să se asigure o viață împlinită și decentă, în condiții care să le garanteze demnitatea, să le favorizeze autonomia și să le faciliteze participarea activă la viața comunității; **pct. 2** statele părți recunosc dreptul copiilor cu dizabilități de a beneficia de îngrijiri speciale, încurajează și asigură, în măsura resurselor disponibile, la cerere, copiilor cu dizabilități care îndeplinesc condițiile prevăzute și celor care îi au în îngrijire, un ajutor adaptat situației copilului și situației părinților sau a celor cărora le este încredințat; **pct. 3** Recunoscând nevoile speciale ale copiilor cu dizabilități, ajutorul acordat conform paragrafului 2 al prezentului articol va fi gratuit ori de câte ori acest lucru este posibil, ținând seama de resursele financiare ale părinților sau ale celor care îi au în îngrijire, și va fi destinat asigurării accesului efectiv al copiilor cu dizabilități la educație, activități recreative, de o manieră care să asigure deplina integrare socială și dezvoltare individuală a copiilor, inclusiv dezvoltarea lor culturală.

V. În concluzie, Consiliul reține următoarele

- 5.1 Din materialele dosarului, Consiliul stabilește că urmează să se pronunțe asupra existenței faptei de discriminare pe criteriu de stare a sănătății (hiperactivitate comportamentală) în acces la educație.
- 5.2 Consiliul reamintește că atât legislația națională (art. 15 alin.1 și art. 19 din Legea nr. 121 cu privire la asigurarea egalității), cât și practica Curții Europene a Drepturilor Omului (printre multe altele, a se vedea cauza Dordevic c. Croația par. 82-84, par.177, cauza Chassagnou și alții v. Franța par. 91-92, Timishev v. Rusia par.57) stabilesc o regulă specială referitor la sarcina probei în litigiile privind discriminarea, și anume: sarcina probei trece la reclamat atunci când petiționara/petiționarul prezintă dovezi din care se poate prezuma că a existat un tratament discriminatoriu. Pentru a institui prezumția discriminării directe faptele invocate trebuie să caracterizeze cumulativ următoarele elemente:
- a) existența unui tratament mai puțin favorabil (excludere, deosebire, restricție etc.) în exercitarea unui drept recunoscut de lege
  - b) aplicat elevului în comparație cu alți elevi
  - c) cu care acesta se află în situație analogică
  - d) în baza unui criteriu protejat.
- 5.3 Examinând circumstanțele cauzei, Consiliul a stabilit prezumția discriminării directe. Consiliul a reținut că tratamentul mai puțin favorabil s-a manifestat prin restricția impusă copilului petiționarilor de a frecventa instituția de învățământ, în condiții de egalitate cu ceilalți elevi. Consiliul a luat act că această restricție a fost determinată de stare de sănătate a elevului care este o persoană hiperactivă. Consiliul a reținut această situație drept criteriu protejat similar celor reglementate în art. 1 alin. (1) din Legea cu privire la asigurarea egalității, deoarece aceasta este o caracteristică personală a elevului, irelevantă pentru condiționarea accesului la educație.

- 5.4 Conform art. 15 alin. (1) din Legea cu privire la asigurarea egalității nr. 121 din 25.05.2012, sarcina de a proba că faptele în cauză nu constituie discriminare revine persoanei despre care se presupune că a comis fapta discriminatorie. Consiliul urmează să aprecieze existența justificării obiective și rezonabile a tratamentului diferențiat instituit și legătura de cauzalitate dintre acesta și criteriu invocat.
- 5.5 În susținerea poziției sale, reclamata a notat că restricția vizează, în mod special, frecventarea programului prelungit, subliniind că starea psihico-emoțională a copilului nu îi permite acestuia să fie implicat pe parcursul întregii zile. Reclamata a menționat că elevul devine surmenat după lecția a treia. Respectiv, gestionarea și cointeresarea acestuia pe parcursul celorlalte ore ar solicita un efort disproporționat în condițiile în care în statele de personal ale instituției de învățământ nu este prevăzută unitatea de cadru didactic de sprijin. Totodată, reclamata a afirmat că prin acordarea atenției acestui elev s-ar încălca dreptul la educație al celorlalți.
- 5.6 Consiliul, în primul rând, atrage atenția că afirmația precum că prin acordarea timpului pentru gestionarea acestui elev s-ar încălca dreptul la educație al celorlalți 5 elevi, este inacceptabilă în contextul obligației instituției de învățământ de a asigura respectarea principiului nediscriminării, adică tratament diferențiat/individualizat pentru persoane aflate în situații diferite. În al doilea rând, Consiliul notează că incapacitatea instituției de învățământ de a răspunde necesităților specifice ale unui elev nu constituie o justificare obiectivă și rezonabilă pentru refuzul instituției de învățământ de a acorda condiții similare precum celorlalți pentru realizarea dreptului la educație. Consiliul subliniază că, în prezența acestor circumstanțe, instituția de învățământ trebuie să intervină cu măsuri de acomodare rezonabilă pentru a asigura elevului cu hiperactivitate acces la educație în condiții de egalitate cu ceilalți.
- 5.7 Consiliul a luat act de faptul că instituția de învățământ, fiind o instituție de învățământ specială, nu dispune de unități de cadre didactice de sprijin. Totodată, la ședința de audieri, Consiliul a fost informat că instituția poate să ofere servicii de asistență psihopedagogică. Consiliul a constatat că, în situațiile de criză invocate, profesorul de clasă nu a solicitat intervenția specialiștilor de suport pentru a asigura copilului un moment de recreere sau alte activități care l-ar calma. În aceste circumstanțe, Consiliul este de părerea că instituția nu a făcut uz suficient de personalul specializat de care dispune pentru a asigura copilului dreptul la educație în condiții de egalitate cu ceilalți.
- 5.8 Consiliul, de asemenea, subliniază că în concluziile SAP angajarea asistentului personal a fost indicată doar cu titlu de recomandare, astfel condiționarea frecventării instituției de învățământ de asistarea de către un asistent personal este neîntemeiată. Mai mult, Consiliul reține că elevul, fiind încadrat în grad accentuat de dizabilitate, nu este eligibil pentru a beneficia de asistent personal. Consiliul nu neagă afirmația că părinții la fel au obligația de a participa la integrarea copilului în procesul educațional, însă, în condițiile în care părinții cresc și educă trei copii, aceștia au nevoie de resurse de întreținere, fiind impuși de circumstanțe, să activeze, respectiv, se află în imposibilitate de a asista zilnic copilul la lecții. Exemplul adus de către doamna directoare că mama unui alt elev cu dificultăți similare de învățare asistă la lecții în calitate de asistent personal, nu este relevant în aceste circumstanțe particulare, or copilul acesteia este încadrat în grad sever de dizabilitate, respectiv aceasta este angajată oficial ca asistent personal al copilului. Consiliul subliniază că situația petiționarilor este diferită, respectiv și abordarea față de acești elevi trebuie să fie diferită.
- 5.9 Acestea fiind stabilite și explicate, Consiliul conchide că dreptul la educație nu poate fi îngrădit pe motivul dificultăților de învățare, sau al altor dificultăți cu care copilul sau instituția de învățământ se confruntă. În opinia Consiliului, managerul instituției de învățământ trebuie să-și organizeze activitatea personalului specializat de care dispune.

După caz, managementul instituției trebuie să întreprindă eforturi pentru a suplini numărul unităților de personal, astfel încât fiecare elev, indiferent de dificultățile pe care le are, să poată beneficia de același volum și calitate a educației.

Astfel, conducându-se de prevederile art. 1, 2, 3, 9 alin. (1) lit. a) și 15 alin. (4) din Legea cu privire la asigurarea egalității nr. 121/2012, coroborat cu pct. 61 din Regulamentul cu privire la activitatea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității adoptat prin Legea nr. 298/2012,

CONSILIUL DECIDE

1. Faptele constatate reprezintă lipsa acomodării rezonabile a procesului educațional al copilului cu tulburări comportamentale.
2. Consiliul recomandă reclamantei să depună eforturile necesare pentru a dispune la maxim de personalul specializat în procesul educațional precum și să se abțină de la fapte similare pe viitor.
3. Reclamata va informa Consiliul, în termen de 30 zile calendaristice de la recepționarea prezentei decizii, despre acțiunile realizate și cele planificate pentru implementarea recomandării formulate de Consiliu.
4. Decizia se comunică părților și va fi făcută publică pe adresa www.egalitate.md.
5. Decizia este cu drept de atac în instanța de contencios administrativ, conform prevederilor pct. 65 din Regulamentul cu privire la activitatea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității adoptat prin Legea nr.298/2012 și Codului administrativ nr. 116/2018.

Membrii Consiliului care au votat decizia:

Ian FELDMAN – președinte

Svetlana DOLTU – membră

Andrei BRIGHIDIN – membru

Victorina LUCA – membră

Evghenii Alexandrovici GOLOȘCEAPOV – membru